

3. Torgler, B. (2007). *Tax Compliance and Tax Morale: A Theoretical and Empirical Analysis*. Cheltenham, UK & Northampton, MA: Edward Elgar Publishing.

4. Kirchler, E., Hoelzl, E., & Wahl, I. (2008). *Enforced versus voluntary tax compliance: The “slippery slope” framework*. *Journal of Economic Psychology*, 29(2), 210–225.

5. Soliq qo‘mitasi rasmiy veb-saytida va “Soliq xizmatlari” mobil ilovasida joriy etilgan “Davr-On” sun‘iy intellekt texnologiyasi – assistant. <https://www.gov.uz/oz/soliq>.

O‘RTA OSIYO DAVLATLARIDA INNOVATSIYON FAOLIYATNI MOLIYAVIY RAG‘BATLANTIRISH MASALALARI

Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich

*I.f.f.d (PhD), iqtisodiyot kafedراسi dotsenti,
Namangan davlat texnika universiteti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O‘rta Osiyo mamlakatlarida innovatsion faoliyatni moliyaviy rag‘batlantirish masalalari, mavjud mexanizmlar, ularning samaradorligi hamda rivojlanish istiqbollari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida davlat moliyaviy qo‘llab-quvvatlashi, xususiy investitsiyalar, grantlar va venchur moliyalashtirishning innovatsion rivojlanishdagi o‘rni ochib berilgan. Shuningdek, mintaqa mamlakatlari misolida innovatsiyani rag‘batlantirish ko‘rsatkichlari taqqoslanadi va amaliy tavsiyalar beriladi.*

Kalit so‘zlar: *innovatsiya, moliyaviy rag‘batlantirish, grantlar, venchur kapital, O‘rta Osiyo, investitsiya.*

Globalashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalar iqtisodiy o‘sishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. O‘rta Osiyo mamlakatlari (O‘zbekiston, Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Tojikiston va Turkmaniston) uchun innovatsion rivojlanish milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, yuqori qo‘shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish va barqaror o‘sishni ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, innovatsiyani moliyaviy rag‘batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb masala bo‘lib qolmoqda.

Innovatsiyalarni moliyalashtirish masalalari bo‘yicha jahon va mintaqaviy miqyosda ko‘plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. J. Shumpeter innovatsiyalarni iqtisodiy rivojlanishning harakatlantiruvchi kuchi sifatida baholagan bo‘lsa, zamonaviy tadqiqotlarda davlat va xususiy sektor hamkorligining innovatsion jarayonlardagi roli keng yoritilgan. Jahon banki va OECD hisobotlarida rivojlanayotgan mamlakatlarda innovatsiyani qo‘llab-quvvatlashda grantlar, soliq imtiyozlari va venchur kapitalning ahamiyati alohida ta‘kidlanadi.

O‘rta Osiyo mamlakatlari bo‘yicha tadqiqotlarda esa innovatsion infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmagani, moliyaviy resurslarga kirish

imkoniyatlarining cheklanganligi asosiy muammolar sifatida ko'rsatiladi. Shu bilan birga, so'nggi yillarda davlat dasturlari va xalqaro moliyaviy institutlar ishtirokida ijobiy siljishlar kuzatilmoqda.

O'rta Osiyoda innovatsiyani moliyaviy rag'batlantirish asosan quyidagi yo'nalishlar orqali amalga oshiriladi:

- davlat byudjeti hisobidan ajratiladigan grantlar va subsidiyalar;
- soliq va bojxona imtiyozlari;
- innovatsion fondlar va rivojlanish banklari;
- xususiy investitsiyalar va venchur kapital;
- xalqaro moliyaviy tashkilotlar mablag'lari.

Quyidagi jadvalda O'rta Osiyo mamlakatlarida innovatsiyani moliyalashtirish manbalari ulushi keltirilgan (1-jadval).

1-jadval

O'rta Osiyo mamlakatlarida innovatsiyani moliyalashtirish manbalari (foizda)¹⁸

Moliyalashtirish manbasi	O'zbekiston	Qozog'iston	Qirg'iziston	Tojikiston
Davlat byudjeti	45	38	50	55
Xususiy sektor	30	42	25	20
Xalqaro grantlar	25	20	25	25

Innovatsion faoliyat samaradorligi tahlili. Innovatsiyani moliyaviy rag'batlantirish samaradorligini baholashda ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalariga (ITTKI) ajratilgan xarajatlar, patentlar soni va yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushi muhim ko'rsatkichlar hisoblanadi.

2-jadval

O'rta Osiyo mamlakatlarida innovatsion faollik ko'rsatkichlari¹⁹

Ko'rsatkichlar	O'zbekiston	Qozog'iston	Qirg'iziston
ITTKI xarajatlari (YAIMga nisbatan, %)	0,8	1,1	0,3
Patentlar soni (yiliga)	650	1200	150
Yuqori texnologiyali eksport ulushi (%)	6,5	12,0	3,2

Muammolar va rivojlanish istiqbollari. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'rta Osiyoda innovatsiyani moliyaviy rag'batlantirishda quyidagi muammolar mavjud:

- moliyaviy resurslarning cheklanganligi;
- venchur kapital bozorining sust rivojlanishi;
- ilmiy tadqiqotlar va biznes o'rtasidagi aloqalarning yetarli emasligi;
- innovatsion loyihalar uchun xavflarning yuqoriligi.

Shu bilan birga, mintaqada raqamli iqtisodiyot, startap ekotizimlari va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali innovatsion moliyalashtirishni

¹⁸ Muallif tomonidan Jahon banki ma'lumotlari asosida tuzilgan.

¹⁹ OECD va milliy statistika qo'mitalari ma'lumotlari asosida tuzilgan.

кengaytirish imkoniyatlari mavjud. Xulosa. Xulosa qilib aytganda, O'rta Osiyoda innovatsiyani moliyaviy rag'batlantirish iqtisodiy rivojlanishning muhim sharti hisoblanadi. Davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish, venchur moliyalashtirishni rivojlantirish hamda xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish orqali innovatsion faollikni oshirish mumkin. Ushbu chora-tadbirlar mintaqa mamlakatlarining raqobatbardoshligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Schumpeter J. *The Theory of Economic Development*. Harvard University Press, 1934.
2. OECD. *Innovation Policy Review of Central Asia*. Paris, 2022.
3. World Bank. *Innovation and Entrepreneurship in Developing Countries*. Washington DC, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari, 2023.
5. Bahriddinov, N. Z. (2021). *Legal and economic basis for improving the mechanism of financial incentives for innovative activities in industrial enterprises*. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(3), 1804-1811.
6. Baxriddinov, N. (2022). *Factors and aspects of improving the mechanism of financial incentives for innovative activities in industrial enterprises of the republic of Uzbekistan*. *Asian Journal of Research in Business Economics and Management*, 12(1), 63-70.

ПОВЫШЕНИЕ ВЛИЯНИЯ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА НА УСКОРЕНИЕ «ЗЕЛеной» ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА

Д.А.Пулатов

независимый соискатель Ташкентского филиала
РЭУ имени Г.В. Плеханова, dilshod.pulatov@roytaxtbank.uz

Выступая на 78-й сессии Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций, Президент нашей страны Ш.М. Мирзиёев еще раз подтвердил приверженность политики страны к «зеленому» переходу, отметив, что: «...стратегической задачей для нас остается адаптация основных отраслей экономики Узбекистана к изменению климата, достижение углеродной нейтральности и резкое увеличение доли «зеленой» энергетики».²⁰

Это переход зафиксирован в цели 51 Стратегии «Узбекистан – 2030»²¹ и нашел одно из своих конкретных воплощение в поручении обеспечить до конца 2025 года «крупными стратегическими предприятиями

²⁰ Выступление Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева на 78-й сессии Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций 20.09.2023 <https://president.uz/ru/lists/view/6677>

²¹ Указ Президента Республики Узбекистан, от 11.09.2023 г. № УП-158 О Стратегии «Узбекистан – 2030»